

BİBLİYOGRAFYA :

Habeş el-Hâsib, *Fi Ma'rifeti'l-küre ve'l-âmel bihâ* (nşr. Adnân Ali Kermüş el-Ferrâcî, *MMMA* [Küveyt], XXXII/2 [1988], içinde), s. 241-265; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 384; Bîrûnî, *Tahdîdüh nihâyâtü'l-emâkin li-taşhihi me-sâfâti'l-mesâkin* (nşr. Muhammed b. Tâvit et-Tancî), Ankara 1962, s. 101, 122, 181, 190, 199, 202, 205-206, 235, 245; a.mlf., *el-Âşâr-ürü'l-bâkiye 'ani'l-kurûni'l-hâliye* (nşr. C. E. Sachau), Leipzig 1878 → Leipzig 1923, s. 196, 197, 198; Saîd el-Endelüsî, *Tabakâtü'l-ümem*, Beyrut 1985, s. 140-141; İbnü'l-Kiftî, *İhbârü'l-ülemâ*, s. 117; *Keşfü'z-zunûn*, II, 968; Suter, *Die Mathematiker*, s. 12-13; Sâlih Zekî, *Âsâr-ı Bâkiye*, İstanbul 1329, I, 156-157; C. A. Nalino, *'İlmü'l-felek târihu* 'inde'l-'Arab fi'l-'ku-rûni'l-oustâ (Roma 1911), Beyrut 1993, s. 248-249; Brockelmann, *GAL*, I, 250; *Suppl.*, I, 393; Sarton, *Introduction*, I, 545, 550, 565, 667; Sezgin, *GAS*, VI, 173-175, 243; Sevim Tekeli, "Habash al-Hasib, Ahmed Ibn Abdallah al-Marwazi", *DSB*, V, 612-620; Marie-Thérèse Debarnot, "The Zic of Habash al-Hasib: A Survey of Ms. İstanbul Yeni Camii 784/2, From Deferent to Equant". *A Volume of Studies in the History of Science in the Ancient and Medieval Near East in Honor of E.S. Kennedy* (ed. D. A. King - G. Saliba), New York 1987, s. 57-69; Aydın Sayılı, *The Observatory in Islam*, Ankara 1988, s. 57-60, 65-69, 75-81; a.mlf., "Habeş el-Hâsib'in 'el-Demişkî' Adıyla Maruf Zic'inin Mukaddemesi (Arapça Metin ve Tercüme)", *DTCFD*, XIII/4 (1955), s. 133-151; B. van Dalen, *Ancient and Mediaeval Astronomical Tables : Mathematical and Parameter Values*, Nedherlands 1993, s. 153-157; C. Schoy, "Beitrage zur arabischen Trigonometrie", *ISIS*, V (1923), s. 392; E. S. Kennedy, "Parallax Theory in Islamic Astronomy", *a.e.*, XLVII (1956), s. 42-43; J. L. Berggren, "Habash's Analemma for Representing Azimuth Circles on the Astrolabe", *Zeitschrift für Geschichte der Arabisch - Islamischen Wissenschaften*, VII, Frankfurt 1991-92, s. 23-30; W. Hartner, "Habash al-Hâsib al-Marwazi", *EP* (İng.), III, 8-9.

İHSAN FAZLIOĞLU

HABEŞİSTAN

(bk. ETİYOPYA).

HABHÂB

(bk. EBÛ AKİL el-ENSÂRÎ).

HÂBITİYYE

(الخابطة)

İslâm akaidine aykırı bazı inançlarıyla tanınan Ahmed b. Hâbit'in (ö. 232/846-47)

görüşlerini benimseyenlere verilen ad (bk. AHMED b. HÂBIT).

HABİB b. ABDÜLMELİK

(حبيب بن عبدالملك)

Habîb b. Abdilmelik
b. Ömer b. Velîd b. Abdilmelik
b. Mervân el-Mervânî
(ö. 162 / 778-79 [?])

Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu I. Abdurrahman'ın kumandanlarından Tuleytula valisi.

Emevî halifelerinden Velîd b. Abdül-melik'in soyundandır. Emevî hânedanına son veren Ebü'l-Abbâs es-Seffâh'ın Emevî ailesi mensuplarına yaptığı zulümden kurtulmak için İspanya'ya kaçan Habîb, Abdurrahman b. Muâviye'nin yanına gitmiş ve onun en büyük destekçilerinden biri olmuştur.

Abbâsîler'in hilâfeti ele geçirmesinden sonra zaten karışık olan Endülüs'te istikrar bozulmuş, Mudarîler ile Yemenliler arasında büyük bir mücadele başlamış ve bu mücadele ülkeyi sıra ile yönetmek şeklindeki bir anlaşma ile sonuçlanmıştı. Anlaşmaya göre Endülüs'ü ilk olarak Mudarîler idare edecekti. Mudarîler'in reisi, İfrîkiye fâtihi ve Kayrevan'ın kurucusu Ukbe b. Nâfî'in dördüncü kuşaktan torunu olan Yûsuf b. Abdurrahman el-Fihri idi. Yûsuf valilik süresinin bitmesine rağmen yönetimi elinden bırakmadı ve Kayslılar'ın liderini de yanına alarak Yemenliler'e baskıyı arttırdı. Bu sırada İspanya'ya geçen Abdurrahman ed-Dâhil zulüm gören Yemenliler ile Kureyşliler'in tabii lideri oldu. Tuleytula'da (Toledo) bulunan Yûsuf Abdurrahman'ı önce tanıdı, ancak daha sonra isyan etti. Habîb b. Abdül-melik de Abdurrahman ed-Dâhil ile Yûsuf arasındaki savaşta Abdurrahman'ın Benî Ümeyye'den oluşan süvari birliklerini sevk ve idare etti. Habîb, süvari birliğini Yûsuf el-Fihri kuvvetlerinin sağ kanadına ve merkezine hücumla geçirdi. Yûsuf'un önde gelen adamlarından Kinâne b. Kinâne, Abdurrahman b. Yûsuf ve Cevşen b. Sumeyl savaş meydanında öldürüldü, Yûsuf yaralı olarak kaçıp kurtulabildi. Böylece Endülüs Emevî Devleti'nin temelleri atılmış oldu (15 Mayıs 756).

Habîb b. Abdülmelik, Emevî hânedanının yıkılmasından altı yıl sonra İspanya'da kurulan Endülüs Emevî Devleti'nin mimarları arasında yer almış, Abdurrahman ed-Dâhil'i desteklemesinin karşılığını da Tuleytula ve çevresine vali tayin etmek suretiyle almıştır. Valiliği müddetince Endülüs'ün doğu bölgesi uzun süre sükûnet içinde yaşamıştır.

Miknâse Berberileri'nden Şakyâ b. Abdülvâhid, 151'de (768) Tuleytula'nın kuzeydoğusunda Vâdilhicâre (Guadalajara) bölgesinde isyan etmişti. Şakyâ Berberiler'den oluşan bir ordu topladı ve Abdurrahman ed-Dâhil ile savaşmak üzere harekete geçti; dağlık bölgede emin bir yer seçerek oraya çekildi. Tuleytula Valisi Habîb, Hz. Osman'ın soyundan gelen Süleyman b. Osman b. Mervân'ı Şakyâ'nın üzerine gönderdi. Ancak Süleyman Şakyâ karşısında başarılı olamadı ve yakalanarak öldürüldü. Şakyâ kazandığı bu başarıdan sonra Kuriye (Coria) bölgesini istilâ etti; bu arada üzerine gönderilen birkaç birliği de bozguna uğrattıncâ Abdurrahman'ın emirliği için büyük tehlike haline geldi. Bunun üzerine Abdurrahman Habîb'i bu görevden alarak isyancı Berberiler'le 156 (773) yılına kadar bizzat kendisi meşgul oldu.

İbnü'l-Esir, Habîb b. Abdülmelik'in Emîr Abdurrahman'ın kumandanlarından biri iken devletin hazinesini çalmaya teşebbüs ederek Abdurrahman'a ihanet eden Sülemî ile karşılaşmıştı sırada bir siyahî köle ile mübâreze ederek yaralandığını ve öldüğünü (162/778-79) nakleder (*el-Kâmil*, VI, 59). Ancak diğer kaynaklarda Habîb'in bu tarihte öldüğünü doğrulayan rivayetlere rastlanmamaktadır. Abdurrahman ed-Dâhil'in, Habîb b. Abdül-melik'in cenazesinde bulunduğu ve ölümüne çok üzüldüğü kaydedilir. Emîr Abdurrahman'ın 172'de (788) vefat ettiği dikkate alınırsa Habîb'in bu tarihten önce öldüğü anlaşılır.

Süleyman, Mübârek, Ömer, Ebân, Cebbâr ve Velîd adlarında altı oğlu olan Habîb, Kurtuba ve Reyve'de Habîbîler adıyla meşhur ailenin de atasıdır. Endülüs Emevî Devleti'nin önemli şairlerinden Bişr b. Habîb ve Saîd b. Hişâm ile Kurtuba kadılığı yapan İbrâhim el-Kureşî ve fakih Abdurrahman b. Yahyâ, Habîb b. Abdülmelik'in soyundan gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hâris el-Huşenî, *Kuđâtü Kur-tuba* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire-Beyrut 1410/1989; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 89-90; *Ah-bâr Mecmû'a*, s. 81-82, 102; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 605; VI, 9-10, 57-59; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmilâ* (nşr. A. Bel - İbn Ebû Şeneb), Cezayir 1920, s. 254; Makkarî, *Nefhu't-Şib*, II, 103; III, 55-259; IV, 136; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 62; II, 10; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 171; Sâbir M. İmâdüddin, *Endülüs Siyâsi Tarihi* (trc. Yusuf Yazar), Ankara 1990, s. 82; E. Terés, "Habîb b. 'Abd al-Malik", *EP* (İng.), III, 11-12.

NADİR ÖZKUYUMCU